

להם הדין.

אמר להו: כי אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה, הני מילי דקא אזלא מכחו. הכא, זיקא הוא דקא ממטי לה.

אמר להם: מה שאמרנו מודה רבי יוסי בגירי שלו, הוא דווקא כשהנזק בא מכחו, שאז נחשב כזורק חצים לרשות חברו, אבל כאן, הרוח הוא שמביא את הנעורת ואינו נחשב שבא מכחו. (33)

מתקיף לה מר בר רב אשי — מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו, מה זה שונה ממלאכת זורה בשבת, שאף על פי שהרוח מסייעתו שהרי המלאכה נעשית על ידי זה שהרוח מפריד את המוץ מהתבואה, ומכל מקום החשיבה תורה לעושה מלאכה וחייבה על זה, מוכח מכאן שמה שהרוח עושה בגרמתו נחשב למעשיו. אמרוה קמיה דמרימר. אמרו הקושיא הזאת למרימר. אמר להו: היינו זורה

אתא לקמיה דרב אשי, פאפי יונאה בא לפני רב אשי, לומר שהן מזיקין לו.

אמר ליה: כי הואן בי רב כהנא, הוה אמרינן מודי רבי יוסי בגירי דיליה. וכאן הוא גם גירי דיליה, היינו כמו שזורק חצים, כי בזמן שהם דכין, אז מתנדנד בנין של חברו.

ומבאר הגמרא: וכמה תנוד אפדנא שנחשב להיזק?

כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא. כשיתנודד הכיסוי של הכד המונח על פי הכד, באופן שהכד מונח על החומה. (32)

דבי בר מריון בריה דרבין, כי הוה נפצי כיתנא, כשהיו מנפצים את הפשתן, הוה אזלא רקתא ומוקא אינשי, היה הולך הנעורת של הפשתן ומזיק לאנשים.

אתו לקמיה דרבינא באו לפני רבינא שיפסוק

כתב בשם ר"י אם מתנדנד האפדנא מעט אפילו משהוא, כמו שמתנדנד כל כיסוי כשנמצא על פי החבית, ה"ז נזק וחייב להרחיק.

33. הקשו תוס' למה אינו דומה לאש שחייב אף על פי שהולכת על ידי רוח מצויה, וגם כאן מדובר שהולך הנעורת ברוח מצויה, ומה זה שונה מאבנו סכיני ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה שחייב מטעם אש. ותירץ שאש אינו חייב אלא כשעשה האדם האש בלא סיוע הרוח, והאש יכולה גם ללכת מעצמה, אם הלכה למרחוק על ידי רוח מצויה חייב, מה שאין כן כאן שבלא הרוח לא היתה הולכת כלל. ועדיין לא ביארו מה זה שונה מאבנו סכיני ומשאו. וכתב המהרש"א ששם כיון דבכוונה נטלן ממקום אחר והניחן בראש גגו הוי כמו

שנדנדו הבית חשוב נזק כמו קוטרא ובית הכסא שאין מועיל חזקה על זה. וכן כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות שכנים ה"ד.

והרשב"א כתב שהטעם שלא מועיל חזקה משום שהטעם שלא מיחה משום שהיה עני מקודם ולא העלה בדעתו שיעשיר ויבנה, אבל אם היה עשיר מקודם ושחק ולא מיחה הוי חזקה. וכל זה כשהתחילו לעשות קודם שיבנה האפדנא שאז לא נחשב היזק גדול ומועיל חזקה, אבל כשהתחילו אחר שכנה נחשב היזק גדול כקוטרא ובית הכסא ואין מועיל על זה חזקה.

32. כן פירש רש"י, ותוס' כתבו בשם ר"י שהשיעור הוא פחות מזה, שאם מתנדנד הכיסוי של החבית כשאדם אוחז הכד בידו ועומד על האפדנא, זה סימן שהאפדנא מתנדנד. והרשב"א

ורוח מסייעתו. כאן באמת ה דומה לזורה ורוח מסייעתו, ונחשב לכחו מה שהרוח דוחף את הנעורת של פשתן.

ודנה הגמרא בדבריו: **ולרבינא, מאי שנא מגין היוצא מתחת הפטיש והזיק, דחייב לשלם?** מה זה שונה ממה ששינינו: ניצוץ שיוצא מתחת הפטיש כשדופק על ברזל אחר, והזיק הניצוץ הזה את ממונו של אדם אחר, חייב לשלם. והרי גם שם הרוח הולך את הניצוץ, ולמה זה נחשב למעשיו, וחייב לשלם על זה.

נזמה שהגמרא לא שואלת מה יענה רבינא על הקושיא מזורה ורוח מסייעתו, משום שעל זה אפשר לתרץ שדין שבת חלוק מנזיקין, כי לענין שבת, מלאכת מחשבת אסרה תורה, לכן כל שנתכוין שתעשה מלאכה, אף על פי שלא באה מכחו אלא מחמת הרוח, חייבה תורה על זה. מה שאין כן בנזיקין, שצריך להיות ממש מכחו. אבל מגץ היוצא מתחת הפטיש, שמדובר בנזיקין, מזה הקשתה הגמרא.

מתרצת הגמרא: **התם, ניהא ליה דליזל, שם בגין, נוח לו שתלך הגץ למרחוק כדי שלא ישרוף את ביתו, אבל הכא, לא ניהא ליה דליזל.** כאן אין נוח לו שתלך הנעורת

למרחוק, אלא רוצה שתפול על הארץ.⁽³⁴⁾

מתניתין:

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות, אחד גפנים ואחד כל אילן. בין בגפנים ובין בשאר אילן, והטעם מפורש בגמרא.

היה גדר בינתיים, זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן. ואין צריך להרחיק ארבע אמות כיון שהגדר מפסיק.

היו שרשים יוצאים לתוך שדה של חברו, מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרשה. בעל השדה יכול לחתוך מהשרשים עד עומק ג' טפחים בתוך הקרקע, כדי שלא יעכבו השרשים את מחרשתו.

היה חופר בור שיח ומערה, קוצין ויורד והעצים שלו. אם רוצה לחפור בור שיח ומערה, יכול לקצוץ גם ביותר מג' טפחים כפי צורך הבור והשיח והמערה. והעצים "שלו", בגמרא מפרש האם הוא של בעל האילן, או של בעל השדה שיצאו השרשים לתוכו.

מוליכה, וכן באבנו סכינו כובד האבן והסכין הן שמזיקין והרוח היא רק מוליכתה, מה שאין כן כאן, שהנעורת בעצמה אינה מזקת, אלא שהרוח הוא שדוחפה ומכה בה על פני העוברים.

34. הקשה הריטב"א וכי זה תלוי בכוונתו ורצונו הרי תלוי אם בא מכחו או לא, ותירץ ששם בגין רוצה שתלך ומכה בכח עד שיוציאנו לחוץ

שעשה האש לבדו, ואחר כך הולכת על ידי רוח מצויה, מה שאין כן כאן אין כוונתו להניח הנעורת באויר, שכל כוונתו אינו אלא לנפץ הפשתן ממנו ולזרוקם על הארץ לכן אינו דומה לאש. ועיין עוד בחזו"א סי' י' סק"א, ובאבן האזל פ"י מנזקי ממון ה"ז.

ורבינו יונה והרשב"א תירצו, שבאש, האש מצד עצמה היא שורפת ומזקת והרוח רק

גמרא:

תנא: ארבע אמות שאמרו, כדי עבודת הכרם. הטעם שצריך להרחיק ארבע אמות הוא כדי שלא יכנס מחרישתו לתוך שדה חבירו, לכן צריך להרחיק ארבע אמות כדי שיהיה מקום למחרישה וגם לעמוד שם. אמר שמואל: לא שנו שצריך להרחיק ארבע אמות אלא בארץ ישראל, אבל בכבל שתי אמות. משום שמחרישתן היתה קצרה משל ארץ ישראל.

תניא נמי הכי, שנינו בכרייתא כן: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות.

ומדייקת הגמרא: והא אנן תנן ארבע אמות, הרי שנינו במשנה ארבע אמות ולא שתי אמות, אלא לאו, כדשמואל, שמע מינה. אלא על כרחך צריך לתרץ כמו שמואל.

ואיכא דרמי לה מירמא, יש שלמדו, שמקודם הקשו קושיא בבית המדרש:

תנן, שנינו במשנתנו לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. והתניא שתי אמות. הרי שנינו בכרייתא שמספיק שתי אמות?

ועל זה מתרץ, אמר שמואל: לא קשיא כאן בכבל כאן בארץ ישראל.

רבא בר רב חנן הוה הנהו דיקלי

אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף, היו לו דקלים סמוך למיצר של הפרדס דהיינו כרם, של רב יוסף, הוה אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתו בפרדיסא ומפסדי ליה, היו באים צפורים ויושבים על הדקלים, ואחר כך יורדים לפרדס של רב יוסף ומפסידים אותו, שהיו אוכלים ממנו או מטנפים אותו.

אמר ליה: זיל קויק, אמר רב יוסף לרבא שיקצוץ את הדקלים,

אמר ליה רבא: והא ארחיקי לי, הרי הרחקתי ארבע אמות כשיעור המפורש במשנה.

אמר ליה רב יוסף: הני מילי לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי. רק לסתם אילנות מספיקים ארבע אמות, אבל לגפנים צריך להרחיק יותר, משום שהדקלים הם יותר גבוהים מהגפנים, ונוח לצפרים לפרוח מן האילנות הגבוהים לגפנים שהם נמוכים מהם.

שאל אותו רבא: והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן, ואם כן איך אפשר לומר שבגפנים צריך שיעור יותר מארבע אמות?

אמר ליה רב יוסף: הני מילי אילן לאילן, וגפנים לגפנים. אבל אילן לגפנים, בעינן טפי. דוקא כשבא ליטע אילן ליד אילן, או גפנים ליד גפנים אז מספיק להרחיק ארבע אמות, אבל אם בא ליטע אילן ליד גפנים צריך להרחיק יותר, משום שהאילן גבוה יותר מהגפנים ובאים צפורים מהאילן

למרחוק, אלא מפילה לארץ והרוח הוא שעושה כל ההיזק. וכן פירש בתוס'. ועיין ברמב"ן בקונטרס דינא דגרמי מה שכתב בביאור הסוגיא.

למקום שמנשב רוח מצויה, וכאילו מסרה ושלחה שתלך למרחוק לכן נחשב מכחו, מה שאין כן כאן אין בו כח להכות בה ולזורקה

לגפנים.

שרשים יוצאים לתוך של הבירו, מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה. לכן היה חותך השרשים.

אמר ליה הני מילי שלשה, רב פפא אמר לרב הונא בריה דרב יהושע הרי כתוב שיכול להעמיק שלשה טפחים ולא יותר, ואילו מר, קא חפר טפי. אדוני חופר יותר מג' טפחים וחותך שם.

אמר ליה: אנא, בורות שיחין ומערות קא חפרנא, רב הונא ענה לו שהוא חופר בורות שיחין ומערות, ובזה מותר לחתוך גם בעומק יותר מג' טפחים לפי צורך הבור.

דתנן, היה חופר בור שיה ומערה, קוצין ויורד והעצים שלו. ולא כתוב דוקא ג' טפחים, ומשמע גם יותר משלשה טפחים.

אמר רב פפא: אמרי ליה בולחי, ולא יכילי ליה!

רב פפא אמר: הייתי טוען ומביא ראיות לרב הונא שלא יקוץ, ולא יכולתי לנצחו לפי שהיה רב הונא דוחה הראיות, עד דאמרי כ-ב ליה הא דאמר רב יהודה: מצר שהחזיקו בו רביב, אסור לקלקלו. עד שאמרתיו לו הדין של רב יהודה, שאם יש לאדם שדה והחזיקו רבים בחלק משדהו לעשותו דרך שעוברים

אמר ליה רבא: אנא, לא קייצנא, אני לא אקוץ אותו, משום דאמר רב: האי דיקלא דטעין קבא, אסור למקצייה. דקל שטוען קב תמרים, דהיינו שגדלים בו קב תמרים אסור לקוצצו משום "בל תשחית". ואמר רבי חנינא שהוא עצמו נענש בגלל שעבר על איסורו בל תשחית: לא שכיב שכחת ברי, לא מת בני, שקראו לו "שכחת", אלא משום דקין תאנתא בלא זימניה. שקצץ עץ תאנה לפני זמנה. דהיינו שהיה טוען עדיין פירות. אם כן יש גם סכנה לקצוץ, ולכן, מר, אי ניהא ליה ליקוץ. אדוני, אם נוח לו, שהוא יקוץ.⁽³⁵⁾

רב פפא הוה ליה הנחו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע, היו לרב פפא דקלים סמוך למיצר של רב הונא בריה דרב יהושע.

אזל, אשכחיה דהוה חפר וקא קאיין שרשיו. הלך רב פפא, ומצא לרב הונא בריה דרב יהושע שהיה חופר וחותך השרשים של האילן שהתפשטו לתוך שדהו.

אמר ליה, מאי האי? שאל רב פפא לרב הונא, למה אתה עושה כן?

אמר ליה רב הונא לרב פפא: הא תנן, היו

בעצמו משום בל תשחית ומשום סכנה, כיון שסבר שמעיקר הדין אינו צריך לקוץ משום מזיק. אולם מתוס' נראה שרבא קיבל דברי רב יוסף, ומכל מקום לא רצה לקצוץ משום בל תשחית, כיון שאין הנזק מרובה משיווי הפירות. והא דא"ל מר אי ניהא ליה ליקוץ, היינו אם אתה סובר שאין בזה בל תשחית אתה יכול לקוץ. כן כתב החזו"א י"ד ו'.

35. פירש הרמב"ן דמה שלא רצה רבא בר ר"ח לקוץ משום שלא היה נראה לו דברי רב יוסף שבין אילנות לגפנים צריך להרחיק יותר משום שפשטות המשנה לא משמע כן, ולא סמך על רב יוסף משום שתלמיד חכם שאמר הוראה אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאחר מעשה אמרה אין שומעין לו. לכן אף שהסכים שר"י יקצוץ אילנו, אבל הוא לא רצה לקצוץ